Αὐτὸ τὸ βιβλίο ἀφιερώνεται στὸν
Τζὸν Φράνσις Μακάρθι

Οποτε ξυπνοῦσε μέσα στὸ δάσος, στὸ σκοτάδι καὶ στὸ κρύο τῆς νύχτας, ἄπλωνε τὸ χέρι γιὰ ν' ἀγγίξει τὸ παιδὶ ποὺ κοιμόταν δίπλα του. Οἱ νύχτες πιὸ σκοτεινὲς κι ἀπ' τὸ σκοτάδι καὶ οἱ μέρες γκρίζες, ἡ καθεμιὰ πιὸ πολὺ ἀπ' τὴν προηγούμενη. Σὰν ψυχρὸ γλαύκωμα ποὺ ἀχνόσβηνε τὸν κόσμο. Τὸ χέρι του σηκωνόταν κι ἔπεφτε ἁπαλὰ μὲ κάθε μονάκριβη ἀνάσα. Παραμέρισε τὸν πλαστικὸ μουσαμά, ἀνασηκώθηκε ἀνάμεσα στὰ βρομερὰ ροῦχα καὶ τὶς κουβέρτες καὶ κοίταξε πρὸς τὴν ἀνατολὴ ψάχνοντας γιὰ φῶς, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχε φῶς. Στὸ ὄνειρο ποὺ τὸν ξύπνησε περιπλανιόταν σὲ μιὰ σπηλιά, μὲ τὸ παιδὶ νὰ τὸν ἔχει πάρει ἀπὸ τὸ χέρι καὶ νὰ τὸν ὁδηγεῖ. Τὸ φῶς τους τρεμόπαιζε πάνω στὰ ὑγρὰ ἰζηματογενῆ τοιχώματα. Σὰν ταξιδιῶτες σὲ παραμύθι ποὺ τοὺς ἔχει καταπιεῖ κάποιο γρανιτικὸ τέρας κι ἔχουν χαθεῖ στὰ σωθικά του. Βαθιὰ ἀνοίγματα στὴν πέτρα, ὅπου τὸ νερὸ στάλαζε κι ἀντηχοῦσε. Σημαίνοντας μέσα στὴ σιωπὴ τὰ λεπτὰ τῆς γῆς καὶ τὶς ὧρες καὶ τὶς μέρες της καὶ τὰ χρόνια χωρὶς σταματημό. Ὥσπου βρέθηκαν σὲ μιὰ μεγάλη πέτρινη αἴθουσα μπροστὰ σὲ μιὰ μαύρη κι ἀρχαία λίμνη. Καὶ στὴν ἀπέναντι ὄχθη ἕνα πλάσμα σήκωσε τὸ στόμα του στάζοντας πάνω στὸ ἀσβεστολιθικὸ χεῖλος καὶ κοίταξε τὸ φῶς μὲ μάτια τυφλὰ καὶ κατάλευκα σὰν ἀβγὰ ἀράχνης. Κούνησε πέρα δῶθε τὸ κεφάλι του χαμηλὰ πάνω ἀπὸ τὸ νερὸ σὰν νὰ προσπαθοῦσε νὰ

ὀσμιστεῖ αὐτὸ ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ δεῖ. Καθόταν ἐκεῖ ἀνακούρκουδα, χλομό, γυμνὸ καὶ ἡμιδιάφανο, καὶ τὰ ἀλαβάστρινα κόκαλά του ἔριχναν τὴ σκιά τους στὰ βράχια πίσω του. Φαίνονταν τὰ ἔντερά του, ἡ καρδιά του ποὺ χτυποῦσε. Ὁ ἐγκέφαλός του ποὺ παλλόταν μέσα σ' ἕνα θαμπὸ γυάλινο περίβλημα. Ἔστρεψε δεξιὰ κι ἀριστερὰ τὸ κεφάλι του καὶ μετὰ ἔβγαλε ἕνα βαθὺ μουγκρητό, ἀπομακρύνθηκε τρεκλίζοντας καὶ χάθηκε ἀθόρυβα μέσα στὸ σκοτάδι.

Μὲ τὸ πρῶτο γκρίζο φῶς σηκώθηκε, ἄφησε τὸ ἀγόρι νὰ κοιμᾶται, βγῆκε στὸ δρόμο, κάθισε καὶ κοίταξε διερευνητικὰ τὴν ὕπαιθρο πρὸς τὸ νότο. Ἄγονη, σιωπηρή, ἄθεη. Νόμιζε πὼς ἦταν Ὀκτώβριος, ἀλλὰ δὲν ἦταν σίγουρος. Εἶχε χρόνια νὰ κρατήσει ἡμερολόγιο. Πήγαιναν νότια. Δὲν ὑπῆρχε περίπτωση νὰ ἐπιβιώσουν ἀπὸ ἕναν ἀκόμα χειμώνα ἐδῶ.

Ὅταν ξημέρωσε ἀρκετὰ ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ χρησιμοποιήσει τὰ κιάλια, κοίταξε τὴν κοιλάδα ἀποκάτω. Τὰ πάντα ἦταν ἀχνὰ μέσα στὴ σκοτεινιά. Ἡ ἁπαλὴ στάχτη σχημάτιζε χαλαροὺς στροβίλους μέσα στὸν ἄνεμο πάνω ἀπὸ τὴν ἄσφαλτο. Ἐξέτασε μὲ προσοχὴ ὅ,τι μποροῦσε νὰ δεῖ. Τὰ κομμάτια δρόμου ἐκεῖ κάτω ἀνάμεσα στὰ ξερὰ δέντρα. Ἔψαχνε γιὰ ὁτιδήποτε χρωματιστό. Γιὰ ὁποιαδήποτε κίνηση. Γιὰ ὁποιοδήποτε ἴχνος καπνοῦ. Χαμήλωσε τὰ κιάλια, κατέβασε τὴν πάνινη μάσκα ἀπὸ τὸ πρόσωπό του, σκούπισε τὴ μύτη του μὲ τὴν ἀνάστροφη τοῦ χεριοῦ καὶ κοίταξε πάλι μέσα ἀπὸ τὰ κιάλια. Μετὰ κάθισε ἐκεῖ κρατώντας τα καὶ χαζεύοντας τὸ σταχτὶ χάραμα ν' ἁπλώνεται πάνω ἀπὸ τὴ γῆ. Τὸ μόνο ποὺ ἤξερε ἦταν ὅτι τὸ παιδὶ

ἦταν ἡ ἐγγύησή του. Εἶπε: Ἂν δὲν εἶναι αὐτὸ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, τότε ὁ Θεὸς ποτὲ δὲν μίλησε.

Ὅταν ἐπέστρεψε, τὸ ἀγόρι κοιμόταν ἀκόμα. Πῆρε ἀπὸ πάνω του τὸν μπλὲ πλαστικὸ μουσαμά, τὸν δίπλωσε, τὸν πῆγε ἔξω στὸ καρότσι τοῦ σουπερμάρκετ, τὸν ἔβαλε μέσα κι ἐπέστρεψε μὲ τὰ πιάτα τους, μερικὲς τηγανίτες καλαμποκιοῦ σὲ μιὰ πλαστικὴ σακούλα κι ἕνα πλαστικὸ μπουκάλι μὲ σιρόπι. Ἅπλωσε στὸ ἔδαφος τὸν μικρὸ μουσαμὰ ποὺ χρησιμοποιοῦσαν γιὰ τραπέζι, ἔβαλε τὰ πάντα πάνω του, ἔβγαλε τὸ πιστόλι ἀπὸ τὴ ζώνη του, τὸ ἀκούμπησε πάνω στὸ μουσαμὰ καὶ μετὰ κάθισε καὶ κοίταζε τὸ ἀγόρι ποὺ κοιμόταν. Εἶχε βγάλει τὴ μάσκα του μέσα στὴ νύχτα καὶ τὴν εἶχε θάψει κάπου ἀνάμεσα στὶς κουβέρτες. Κοίταξε τὸ ἀγόρι καὶ μετὰ ἔστρεψε τὸ βλέμμα του πέρα ἀπὸ τὰ δέντρα πρὸς τὸ δρόμο. Δὲν ἦταν ἀσφαλὲς μέρος αὐτό. Τώρα ποὺ ξημέρωνε, φαίνονταν ἀπὸ τὸ δρόμο. Τὸ ἀγόρι στριφογύρισε κάτω ἀπὸ τὶς κουβέρτες. Μετὰ ἄνοιξε τὰ μάτια του. Γειά σου, μπαμπά, εἶπε.

Ἐδῶ εἶμαι.

Τὸ ξέρω.

Μιὰ ὥρα ἀργότερα βρίσκονταν στὸ δρόμο. Ἐκεῖνος ἔσπρωχνε τὸ καρότσι καὶ κουβαλοῦσαν κι οἱ δυό τους σακίδια. Μέσα στὰ σακίδια εἶχαν τὰ ἀπαραίτητα. Γιὰ τὴν περίπτωση ποὺ ἀναγκάζονταν ν᾽ ἀφήσουν τὸ καρότσι καὶ νὰ τρέξουν νὰ γλυτώσουν ἀπὸ κάτι. Στερεωμένος στὴ χειρολαβὴ ἦταν ἕνας χρωμιωμένος καθρέφτης ἀπὸ μοτοσικλέτα, ποὺ τὸν εἶχε γιὰ νὰ βλέπει τὸ δρόμο πίσω τους. Σήκωσε ψηλότερα τὸ σακίδιο στοὺς ὤμους του καὶ κοίταξε τὴν

ἔρημη ὕπαιθρο. Ὁ δρόμος ἦταν ἄδειος. Ἀποκάτω, στὴ μικρὴ κοιλάδα, οἱ ἀτάραχες γκρίζες φιδήσιες καμπύλες ἑνὸς ποταμοῦ. Ἀκίνητες καὶ ἀκριβεῖς. Κατὰ μῆκος τῆς ὄχθης, πυκνὲς ξερὲς καλαμιές. Εἶσαι καλά; εἶπε. Τὸ ἀγόρι ἔγνεψε. Καὶ μετὰ ξεκίνησαν τὴν πορεία τους πάνω στὴν ἄσφαλτο μέσα στὸ μολυβένιο φῶς, σέρνοντας τὰ πόδια τους μέσα στὶς στάχτες, ὁ καθένας τους ὁλόκληρος ὁ κόσμος τοῦ ἄλλου.

Πέρασαν τὸ ποτάμι ἀπὸ μιὰ παλιὰ τσιμεντένια γέφυρα καὶ μετὰ ἀπὸ μερικὰ χιλιόμετρα ἔφτασαν σ᾽ ἕνα πρατήριο καυσίμων. Στάθηκαν στὴ μέση τοῦ δρόμου καὶ τὸ κοίταξαν διερευνητικά. Νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ρίξουμε μιὰ ματιά, εἶπε ὁ ἄντρας. Νὰ δοῦμε τί γίνεται. Τὰ ἀγριόχορτα ποὺ διέσχιζαν γίνονταν σκόνη γύρω τους. Πέρασαν τὴ ραγισμένη ἄσφαλτο τοῦ χώρου στάθμευσης καὶ βρῆκαν τὴ δεξαμενὴ τῶν ἀντλιῶν. Τὸ καπάκι ἔλειπε, καὶ ὁ ἄντρας ξάπλωσε στηριγμένος στοὺς ἀγκῶνες γιὰ νὰ μυρίσει τὸ σωλήνα, ἀλλὰ ἡ ὀσμὴ τῆς βενζίνης δὲν ἦταν παρὰ μιὰ ἀνάμνηση, ἀμυδρὴ καὶ ξεθυμασμένη. Σηκώθηκε κι ἐξέτασε τὸ κτήριο. Οἱ ἀντλίες στέκονταν μὲ τὶς μάνικες, περιέργως, ἀκόμα στὴ θέση τους. Τὰ παράθυρα ἄθικτα. Ἡ πόρτα ποὺ ὁδηγοῦσε στὸ συνεργεῖο ἦταν ἀνοιχτή, καὶ μπῆκε μέσα. Μπροστὰ στὸν ἕνα τοῖχο ὑπῆρχε μιὰ ψηλὴ μεταλλικὴ ἐργαλειοθήκη. Ἔψαξε τὰ συρτάρια ἀλλὰ δὲν βρῆκε τίποτα ποὺ νὰ μπορεῖ νὰ χρησιμοποιήσει. Μερικὰ καρυδάκια σὲ καλὴ κατάσταση. Μιὰ καστάνια. Στάθηκε ἐκεῖ καὶ σάρωσε μὲ τὸ βλέμμα τὸ συνεργεῖο. Ἕνα μεταλλικὸ βαρέλι γεμάτο σκουπίδια. Μπῆκε στὸ γραφεῖο. Σκόνη καὶ στάχτη παντοῦ. Τὸ ἀγόρι στάθηκε στὴν πόρτα. Ἕνα με-

ταλλικὸ γκισέ, μιὰ ταμειακὴ μηχανή. Μερικὰ παλιὰ ἐγχειρίδια αὐτοκινήτων, βρεγμένα καὶ φουσκωμένα. Ὁ λινοτάπητας ἦταν λεκιασμένος καὶ εἶχε ξεκολλήσει, γιατὶ ἡ στέγη ἔμπαζε νερά. Πῆγε ὡς τὸ γκισὲ καὶ στάθηκε ἐκεῖ. Μετὰ σήκωσε τὸ τηλέφωνο καὶ πῆρε τὸν ἀριθμὸ ποὺ εἶχε παλιὰ τὸ σπίτι τοῦ πατέρα του. Τὸ ἀγόρι τὸν κοίταξε. Τί κάνεις ἐκεῖ; τοῦ εἶπε.

Τριακόσια μέτρα πιὸ κάτω στὸ δρόμο σταμάτησε καὶ κοίταξε πρὸς τὰ πίσω. Δὲν τὸ σκεφτήκαμε καλά, εἶπε. Πρέπει νὰ ξαναπᾶμε. Ἔβγαλε τὸ καρότσι ἀπὸ τὸ δρόμο, τὸ ἔριξε στὸ πλάι σὲ σημεῖο ποὺ νὰ μὴ φαίνεται, ἄφησαν ἐκεῖ τὰ σακίδιά τους καὶ γύρισαν στὸ πρατήριο. Στὸ συνεργεῖο τράβηξε ἔξω τὸ ἀτσάλινο βαρέλι μὲ τὰ σκουπίδια, τὸ ἔριξε στὸ πλάι κι ἔβγαλε ἀπὸ μέσα ὅλα τὰ πλαστικὰ μπουκάλια μηχανόλαδου. Μετὰ κάθισαν στὸ πάτωμα καὶ ἄδειασαν τὰ ὑπολείμματα ποὺ περιεῖχαν, ἀφήνοντάς τα ἕνα-ἕνα νὰ στραγγίξουν ἀναποδογυρισμένα σὲ μιὰ λεκάνη, ὥσπου τελικὰ κατάφεραν νὰ συλλέξουν σὲ ἕνα μπουκάλι κάπου μισὸ λίτρο λάδι. Βίδωσε τὸ πλαστικὸ καπάκι, σκούπισε τὸ μπουκάλι μ᾽ ἕνα κουρέλι καὶ τὸ ζύγισε στὸ χέρι του. Λάδι γιὰ νὰ μπορεῖ τὸ μικρό τους λυχνάρι νὰ φωτίσει τὰ ἀτέλειωτα γκρίζα σούρουπα, τὶς ἀτέλειωτες γκρίζες αὐγές. Μπορεῖς νὰ μοῦ διαβάσεις ἕνα παραμύθι, εἶπε τὸ ἀγόρι. Δὲν μπορεῖς, μπαμπά; Ναί, εἶπε. Μπορῶ.

Στὴν ἀπέναντι ὄχθη τῆς κοιλάδας τοῦ ποταμοῦ, ὁ δρόμος περνοῦσε μέσα ἀπὸ ἕναν καμένο τόπο, γυμνὸ καὶ μαῦρο. Καρβουνιασμένοι καὶ κολοβοὶ κορμοὶ δέντρων ἐκτείνονταν πρὸς κάθε κατεύθυνση. Στάχτες βολόδερναν πάνω στὸ

δρόμο καὶ οἱ σακουλιασμένες γραμμὲς καλωδίων ποὺ κρέμονταν ἀπὸ τοὺς μαυρισμένους στύλους ἠλεκτροδότησης γόγγυζαν ἁπαλὰ στὸν ἄνεμο. Ἕνα καμένο σπίτι σὲ κάποιο ξέφωτο καὶ πιὸ πέρα βοσκότοποι γυμνοὶ καὶ γκρίζοι κι ἕνα πρόχειρο ἀνάχωμα κόκκινης λάσπης μὲ ὁδικὰ ἔργα ποὺ εἶχαν ἐγκαταλειφθεῖ. Πιὸ πέρα ὑπῆρχαν ταμπέλες ποὺ διαφήμιζαν διάφορα μοτέλ. Τὰ πάντα ἦταν ὅπως κάποτε, μόνο ξεθωριασμένα καὶ πολυκαιρισμένα. Στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου στάθηκαν μέσα στὸν ἄνεμο καὶ τὸ κρύο, γιατὶ εἶχε πιαστεῖ ἡ ἀνάσα τους. Γύρισε καὶ κοίταξε τὸ ἀγόρι. Καλὰ εἶμαι, εἶπε τὸ ἀγόρι. Ὁ ἄντρας ἔβαλε τὸ χέρι στὸν ὦμο του κι ἔγνεψε πρὸς τὸν ἀνοιχτὸ τόπο ἀποκάτω τους. Πῆρε τὰ κιάλια ἀπὸ τὸ καρότσι, στάθηκε μέσα στὸ δρόμο καὶ ἀτένισε τὴν πεδιάδα ἐκεῖ κάτω ὅπου τὸ σχῆμα μιᾶς πόλης ὀρθωνόταν μέσα στὴν γκριζάδα σὰν σκίτσο ζωγραφισμένο μὲ κάρβουνο πάνω στὴν ἐρημιά. Δὲν ὑπῆρχε τίποτα νὰ δεῖ. Κανένας καπνός. Μπορῶ νὰ δῶ; εἶπε τὸ ἀγόρι. Ναί. Καὶ βέβαια μπορεῖς. Τὸ ἀγόρι ἀκούμπησε στὸ καρότσι καὶ γύρισε τὴ ροδέλα. Τί βλέπεις; εἶπε ὁ ἄντρας. Τίποτα. Χαμήλωσε τὰ κιάλια. Βρέχει. Ναί, εἶπε ὁ ἄντρας. Τὸ ξέρω.

Ἄφησαν τὸ καρότσι σκεπασμένο μὲ τὸ μουσαμὰ σὲ μιὰ ρεματιὰ καὶ ἀνέβηκαν τὴν πλαγιὰ ἀνάμεσα στοὺς μαύρους γυμνοὺς κορμοὺς τῶν δέντρων μέχρι ἐκεῖ ποὺ εἶχαν δεῖ μιὰ προεξοχὴ στὸ βράχο, καὶ κάθισαν κάτω ἀπὸ τὸ βράχο καὶ παρατηροῦσαν τὶς γκρίζες κουρτίνες τῆς βροχῆς ν᾽ ἀνεμίζουν σὲ ὅλη τὴν κοιλάδα. Ἔκανε πολὺ κρύο. Κάθισαν ἀκουμπισμένοι ὁ ἕνας στὸν ἄλλο, καθένας μὲ μιὰ κουβέρτα τυλιγμένη πάνω ἀπὸ τὸ μπουφάν του, καὶ μετὰ

ἀπὸ λίγο ἡ βροχὴ σταμάτησε κι ἀκούγονταν μόνο οἱ στάλες μέσα στὸ δάσος.

Ὅταν ὁ οὐρανὸς καθάρισε, κατέβηκαν στὸ καρότσι, σήκωσαν τὸ μουσαμὰ καὶ πῆραν τὶς κουβέρτες τους καὶ ὅ,τι ἄλλο θὰ χρειάζονταν γιὰ τὴ νύχτα. Ἀνέβηκαν ξανὰ τὸ λόφο, κατασκήνωσαν στὸ στεγνὸ χῶμα κάτω ἀπὸ τὰ βράχια καὶ ὁ ἄντρας κάθισε μὲ τὰ χέρια του γύρω ἀπὸ τὸ ἀγόρι, προσπαθώντας νὰ τὸ ζεστάνει. Τυλιγμένοι στὶς κουβέρτες τους, κοίταζαν τὸ ἀκατονόμαστο σκοτάδι ποὺ ἐρχόταν νὰ τοὺς σκεπάσει. Τὸ γκρίζο περίγραμμα τῆς πόλης χάθηκε σὰν ὅραμα μὲ τὸν ἐρχομὸ τῆς νύχτας, καὶ ὁ ἄντρας ἄναψε τὸ μικρὸ λυχνάρι καὶ τὸ ἔβαλε σὲ μέρος προστατευμένο ἀπὸ τὸν ἄνεμο. Μετὰ βγῆκαν ἔξω στὸ δρόμο, πῆρε τὸ ἀγόρι ἀπὸ τὸ χέρι καὶ ἀνέβηκαν στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου, στὸ ψηλότερο σημεῖο τοῦ δρόμου, ἀπ᾽ ὅπου ἀτένισαν τὴ γῆ ποὺ σκοτείνιαζε στὸ νότο, καὶ στάθηκαν ἐκεῖ μέσα στὸν ἄνεμο, τυλιγμένοι μὲ τὶς κουβέρτες τους, ψάχνοντας γιὰ ὁποιοδήποτε σημάδι φωτιᾶς ἢ λύχνου. Δὲν ὑπῆρχε τίποτα. Τὸ λυχνάρι στὰ βράχια στὴν πλαγιὰ τοῦ λόφου δὲν ἦταν παρὰ μιὰ μικρὴ κουκκίδα φωτός, καὶ μετὰ ἀπὸ λίγο ἐπέστρεψαν. Τὰ πάντα ἦταν τόσο ὑγρὰ ποὺ δὲν μποροῦσαν ν᾽ ἀνάψουν φωτιά. Ἔφαγαν τὸ φτωχικό τους γεῦμα κρύο καὶ ξάπλωσαν στὰ στρωσίδια τους μὲ τὸ λυχνάρι ἀνάμεσά τους. Εἶχε φέρει μαζί του τὸ βιβλίο τοῦ ἀγοριοῦ, ἀλλὰ τὸ ἀγόρι παραῆταν κουρασμένο γιὰ διάβασμα. Μποροῦμε ν᾽ ἀφήσουμε τὸ λυχνάρι ἀναμμένο μέχρι νὰ κοιμηθῶ; εἶπε. Ναί. Καὶ βέβαια μποροῦμε.

Τοῦ πῆρε πολλὴ ὥρα νὰ κοιμηθεῖ. Μετὰ ἀπὸ λίγο γύρισε καὶ κοίταξε τὸν ἄντρα. Τὸ πρόσωπό του μέσα στὸ λιγοστὸ φῶς ἦταν μαυρισμένο ἀπὸ τὴ βροχὴ κι ἔμοιαζε μὲ ἠθοποιὸ τοῦ παλιοῦ κόσμου. Νὰ σὲ ρωτήσω κάτι; εἶπε.

Ναί. Φυσικά.

Θὰ πεθάνουμε;

Κάποτε. Ὄχι τώρα.

Καὶ πηγαίνουμε ἀκόμα νότια.

Ναί.

Γιὰ νὰ ζεσταθοῦμε.

Ναί.

Ἐντάξει.

Τί ἐντάξει;

Τίποτα. Ἐντάξει.

Κοιμήσου.

Ἐντάξει.

Θὰ σβήσω τὸ λυχνάρι. Ἐντάξει;

Ναί. Ἐντάξει.

Καὶ ἀργότερα, μέσα στὸ σκοτάδι: Μπορῶ νὰ σὲ ρωτήσω κάτι;

Ναί. Καὶ βέβαια μπορεῖς.

Τί θὰ ἔκανες ἂν πέθαινα;

Ἂν πέθαινες, θά 'θελα νὰ πεθάνω κι ἐγώ.

Γιὰ νὰ εἶσαι μαζί μου;

Ναί. Γιὰ νὰ εἶμαι μαζί σου.

Ἐντάξει.

Ἔμεινε ξαπλωμένος κι ἄκουγε τὸ νερὸ νὰ σταλάζει μέσα στὸ δάσος. Αὐτὸς ὁ βράχος. Τὸ κρύο καὶ ἡ σιωπή. Οἱ στάχτες τοῦ ἐκλιπόντος κόσμου ποὺ μεταφέρονταν ἀπὸ τοὺς

ψυχροὺς καὶ σποραδικοὺς ἀνέμους ἐδῶ κι ἐκεῖ μέσα στὴν ἐρημιά. Μεταφέρονταν καὶ σκορπίζονταν καὶ μεταφέρονταν ξανά. Τὰ πάντα ξεθεμελιωμένα. Ἀστήριχτα μέσα στὸν χλομὸ ἀέρα. Κρατιοῦνταν ἀπὸ μιὰ ἀνάσα, τρεμάμενη καὶ κοφτή. Μακάρι νά 'ταν πέτρα ἡ καρδιά μου.

Ξύπνησε πρὶν τὴν αὐγὴ καὶ κοίταζε τὴν γκρίζα μέρα νὰ χαράζει. Ἀργὰ καὶ θαμπά. Σηκώθηκε ἐνῶ τὸ ἀγόρι ἀκόμα κοιμόταν, φόρεσε τὰ παπούτσια του καὶ τυλιγμένος στὴν κουβέρτα του βγῆκε ἀνάμεσα στὰ δέντρα. Κατέβηκε σὲ μιὰ σχισμὴ στὸ βράχο κι ἐκεῖ κάθισε ἀνακούρκουδα βήχοντας, καὶ ἔβηχε γιὰ πολλὴ ὥρα. Μετὰ γονάτισε στὴ στάχτη. Σήκωσε τὸ πρόσωπό του πρὸς τὴ μέρα ποὺ χλόμιαζε. Εἶσαι ἐκεῖ; ψιθύρισε. Θὰ ἐμφανιστεῖς ἐπιτέλους; Ἔχεις λαιμὸ νὰ σὲ πιάσω νὰ σὲ πνίξω; Ἔχεις καρδιά; Ποὺ νὰ σὲ πάρει καὶ νὰ σὲ σηκώσει, ἔχεις ψυχή; Ὤχ, Θεέ μου, ψιθύρισε. Ὤχ, Θεέ μου.

Πέρασαν μέσα ἀπὸ τὴν πόλη τὸ μεσημέρι τῆς ἑπομένης. Εἶχε τὸ πιστόλι στὸ χέρι του πάνω στὸν διπλωμένο μουσαμὰ στὸ καρότσι. Κρατοῦσε τὸ ἀγόρι κολλητὰ στὸ πλάι του. Ἡ πόλη ἦταν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καμένη. Κανένα ἴχνος ζωῆς. Τὰ αὐτοκίνητα στὸ δρόμο ἦταν σκεπασμένα μὲ στάχτη, τὰ πάντα ἦταν καλυμμένα ἀπὸ στάχτη καὶ σκόνη. Ἀπολιθωμένα ἴχνη στὴν ξερὴ λάσπη. Ἕνα κατάστεγνο πτῶμα σὲ κάποιο κατώφλι. Μορφάζοντας στὴ μέρα. Τράβηξε τὸ ἀγόρι πιὸ κοντά του. Νὰ θυμᾶσαι ὅτι τὰ πράγματα ποὺ βάζεις στὸ κεφάλι σου μένουν ἐκεῖ γιὰ πάντα, εἶπε. Σκέψου το καλὰ αὐτό.

Μερικὰ πράγματα τὰ ξεχνᾶς, ἔτσι δὲν εἶναι;

Ναί. Ξεχνᾶς ὅ,τι θέλεις νὰ θυμᾶσαι, καὶ θυμᾶσαι ὅ,τι θέλεις νὰ ξεχάσεις.

Ὑπῆρχε μιὰ λίμνη ἑνάμισι χιλιόμετρο ἀπὸ τὸ ἀγρόκτημα τοῦ θείου του, ὅπου μαζὶ μὲ τὸν θεῖο του πήγαιναν τὸ φθινόπωρο νὰ μαζέψουν καυσόξυλα. Καθόταν στὸ πίσω μέρος τῆς βάρκας μὲ τὸ χέρι του μέσα στὰ κρύα ἀπόνερα, ἐνῶ ὁ θεῖος του ἦταν σκυμμένος στὰ κουπιά. Τὰ πόδια τοῦ γέρου μὲ τὰ μαῦρα παπούτσια ἀπὸ κατσικήσιο δέρμα στηριγμένα στοὺς ὀρθοστάτες. Μὲ τὸ ψάθινο καπέλο του. Μὲ τὴν πίπα του ἀπὸ κότσαλο στὰ δόντια κι ἕνα λεπτὸ νῆμα σάλιου νὰ κρέμεται ἀπὸ τὸ μπόλ της. Γύρισε νὰ κοιτάξει τὴν ἀπέναντι ὄχθη, στερέωσε τὶς λαβὲς τῶν κουπιῶν, ἔβγαλε τὴν πίπα ἀπὸ τὸ στόμα του καὶ σκούπισε τὸ πιγούνι του μὲ τὴν ἀνάστροφη τοῦ χεριοῦ. Ἡ ὄχθη εἶχε σημύδες ποὺ ὀρθώνονταν κατάχλομες σὰν κόκαλα μπροστὰ στὴ σκοτεινιὰ τῶν ἀειθαλῶν ἀπὸ πίσω τους. Οἱ παρυφὲς τῆς λίμνης ἦταν ἕνα τεῖχος ἀπὸ ρίζες καὶ πρέμνα, γκρίζα καὶ πολυκαιρισμένα, ἀπομεινάρια δέντρων πεσμένων ἀπὸ κάποιον παλιὸ τυφώνα. Οἱ κορμοὶ καὶ τὰ κλαδιὰ εἶχαν κοπεῖ ἀπὸ καιρὸ γιὰ καυσόξυλα. Ὁ θεῖος του ἔστριψε τὴ βάρκα, μάζεψε τὰ κουπιὰ καὶ σύρθηκαν στὰ ἀμμώδη ρηχά, ὥσπου ἡ παπαδιὰ τρίφτηκε στὴν ἄμμο. Μιὰ ψόφια πέρκα λικνιζόταν ἀνάσκελα στὸ καθάριο νερό. Κίτρινα φύλλα. Ἄφησαν τὰ παπούτσια τους πάνω στὶς ζεστὲς βαμμένες σανίδες, τράβηξαν τὴ βάρκα στὴν παραλία κι ἔριξαν τὴν ἄγκυρα. Ἕνα κουτὶ ἀπὸ λαρδὶ γεμισμένο μὲ τσιμέντο, μὲ μιὰ βιδοθηλιὰ στὴ μέση. Περπάτησαν κατὰ μῆκος τῆς ὄχθης ἐνῶ ὁ θεῖος του κοίταζε ἐξεταστικὰ τὰ πρέμνα, ρουφώντας τὴν πίπα του, μὲ μιὰ κουλούρα καραβόσκοινο πε-

ρασμένη στὸν ὦμο. Διάλεξε ἕνα καὶ τὸ ἀναποδογύρισαν, χρησιμοποιώντας τὶς ρίζες σὰν μοχλό, ὥσπου κατάφεραν νὰ τὸ κάνουν σχεδὸν νὰ ἐπιπλέει στὸ νερό. Τὰ μπατζάκια του ἦταν γυρισμένα ὣς τὸ γόνατο, ἀλλὰ παρ' ὅλ' αὐτὰ βράχηκαν. Ἔδεσαν τὸ σκοινὶ σὲ μιὰ δέστρα στὸ πίσω μέρος τῆς βάρκας καὶ διέσχισαν πάλι κωπηλατώντας τὴ λίμνη, σέρνοντας ἀργὰ τὸ πρέμνο πίσω τους. Εἶχε σουρουπώσει. Ἀκουγόταν μόνο τὸ ἀργό, περιοδικὸ τρίξιμο καὶ κροτάλισμα τῶν σκαρμῶν. Ἡ λίμνη ἦταν σὰν σκοῦρο γυαλὶ καὶ τὰ φῶτα στὰ παράθυρα ἄρχιζαν ν' ἀνάβουν κατὰ μῆκος τῆς ὄχθης. Ἀπὸ κάπου ἀκουγόταν ἕνα ραδιόφωνο. Κανείς τους δὲν εἶχε βγάλει λέξη. Ἐκείνη ἦταν ἡ τέλεια μέρα τῆς παιδικῆς του ἡλικίας. Ἐκείνη ἡ μέρα ἦταν τὸ πρότυπο γιὰ ὅλες τὶς ἄλλες.

Συνέχισαν νότια τὶς μέρες καὶ βδομάδες ποὺ ἀκολούθησαν. Μοναχικοὶ καὶ ἐπίμονοι. Ξερὸ λοφῶδες τοπίο. Ἀλουμινένια σπίτια. Ποῦ καὶ ποῦ ἔβλεπαν κομμάτια τοῦ διαπολιτειακοῦ αὐτοκινητόδρομου ἀποκάτω τους, ἀνάμεσα στὶς γυμνὲς συστάδες δευτερογενοῦς δάσους. Τὸ κρύο δυνάμωνε. Λίγο πιὸ πέρα ἀπὸ τὸ ψηλὸ διάσελο στὰ βουνὰ στάθηκαν ὄρθιοι καὶ κοίταξαν πάνω ἀπὸ τὸν μεγάλο κόλπο στὸ νότο ὅπου ἡ γῆ μέχρι ἐκεῖ ποὺ ἔφτανε τὸ μάτι τους ἦταν καμένη, οἱ καρβουνιασμένες μορφὲς τῶν βράχων ξεπρόβαλλαν μέσα ἀπὸ τὴ συσσωρευμένη στάχτη καὶ σύνεφα στάχτης ὑψώνονταν καὶ σκορπίζονταν στὸν ἄνεμο γεμίζοντας ὅλον ἐκεῖνο τὸν ἐρημότοπο. Τὸ χνάρι τοῦ μουντοῦ ἥλιου κινοῦνταν ἀθέατο πίσω ἀπὸ τὸ ζόφο.

Διέσχιζαν ἐδῶ καὶ μέρες ἐκείνη τὴν κατακαμένη περιοχή. Τὸ ἀγόρι εἶχε βρεῖ μερικὲς κηρομπογιές, εἶχε ζωγρα-

φίσει μεγάλους κυνόδοντες στὴ μάσκα τοῦ προσώπου του καὶ προχωροῦσε ἀγόγγυστα. Ἕνα ἀπὸ τὰ μπροστινὰ ροδάκια τοῦ καροτσιοῦ εἶχε στραβώσει. Τί μποροῦσε νὰ κάνει γι᾽ αὐτό; Τίποτα. Μπροστά τους τὰ πάντα εἶχαν γίνει στάχτη, δὲν ὑπῆρχε τρόπος ν᾽ ἀνάψουν φωτιά, καὶ οἱ νύχτες ἦταν ἀτέλειωτες, σκοτεινὲς καὶ ψυχρὲς σὲ πρωτόγνωρο βαθμό. Κρύο ποὺ ἔσπαγε τὶς πέτρες. Ποὺ σοῦ ἔπαιρνε τὴ ζωή. Κράτησε τὸ τρεμάμενο ἀγόρι στὴν ἀγκαλιά του μετρώντας κάθε ἀδύναμη ἀνάσα μέσα στὴ μαυρίλα.

Ξύπνησε ἀπὸ τὸν ἦχο μακρινῶν κεραυνῶν καὶ ἀνακάθισε. Τὸ ἀχνὸ φῶς ὁλόγυρα τρεμόπαιζε ἀπὸ κάποια ἀθέατη πηγή, διαθλασμένο ἀπὸ τὴ βροχὴ ἀνάμεσα στὴν αἰωρούμενη στάχτη. Τράβηξε γύρω τους τὸ μουσαμὰ κι ἔμεινε ξύπνιος πολλὴ ὥρα κι ἄκουγε. Ἂν βρέχονταν, δὲν θὰ μποροῦσαν ν᾽ ἀνάψουν φωτιὰ γιὰ νὰ στεγνώσουν. Ἂν βρέχονταν, μᾶλλον θὰ πέθαιναν.

Τὸ σκοτάδι ποὺ ἀντίκριζε ὅποτε ξυπνοῦσε ἐκεῖνες τὶς νύχτες ἦταν ἀπόλυτο κι ἀδιαπέραστο. Σκοτάδι ποὺ ἔκανε τ᾽ ἀφτιά σου νὰ πονᾶνε ἀπὸ τὴν προσπάθεια ν᾽ ἀφουγκραστεῖς. Συχνὰ ἀναγκαζόταν νὰ σηκωθεῖ. Ἦχος κανένας, μόνο ὁ ἄνεμος ἀνάμεσα στὰ γυμνὰ καὶ καρβουνιασμένα δέντρα. Σηκωνόταν καὶ στεκόταν παραπαίοντας μέσα σ᾽ ἐκεῖνο τὸ ψυχρὸ αὐτιστικὸ σκοτάδι μὲ τὰ χέρια του ἁπλωμένα γιὰ νὰ κρατᾶ ἰσορροπία, ἐνῶ τὸ αἰθουσαῖο σύστημα μέσα στὸ κρανίο του ἔκανε συνεχῶς ὑπολογισμούς. Ἀρχαία ἐγγραφή. Ἀναζήτηση τῆς κατακόρυφης θέσης. Δὲν ὑπάρχει πτώση ἂν δὲν ὑπάρξει πρῶτα κλίση. Ἔκανε μεγάλα βήματα, σὰν σὲ παρέλαση, μέσα στὸ κενό, μετρώ-

ντας τα γιὰ τὴν ἐπιστροφή. Μάτια κλειστά, χέρια νὰ κωπηλατοῦν. Κατακόρυφη ὡς πρὸς τί; Κάτι ἀκατονόμαστο μέσα στὴ νύχτα, κάποια φλέβα ἢ μήτρα. Ποὺ γύρω της περιστρέφονταν σὰν δορυφόροι κι αὐτὸς καὶ τ' ἀστέρια. Σὰν τὸ μεγάλο ἐκκρεμὲς μέσα στὴ ροτόντα του ποὺ καταγράφει κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἀτέλειωτης μέρας κινήσεις τοῦ σύμπαντος γιὰ τὶς ὁποῖες θὰ μποροῦσες νὰ πεῖς ὅτι δὲν γνωρίζει τίποτα ἀλλὰ παρ' ὅλ' αὐτὰ κάτι πρέπει νὰ γνωρίζει.

Τοὺς πῆρε δύο μέρες νὰ διασχίσουν ἐκεῖνο τὸν στάχτινο ἐρημότοπο. Ὁ δρόμος πιὸ πέρα διέτρεχε τὴν κορυφὴ μιᾶς ράχης ὅπου τὸ γυμνὸ δάσος ἀραίωνε πρὸς ὅλες τὶς πλευρές. Χιονίζει, εἶπε τὸ ἀγόρι. Κοίταξε τὸν οὐρανό. Μιὰ μοναχικὴ γκρίζα νιφάδα ἔπεφτε. Τὴν ἔπιασε μὲ τὸ χέρι του καὶ τὴν κοίταξε νὰ σβήνει ἐκεῖ μέσα σὰν τὴν τελευταία ὅστια τῆς χριστιανοσύνης.

Συνέχισαν τὴν πορεία τους πλάι πλάι, μὲ τὸ μουσαμὰ νὰ τοὺς σκεπάζει. Οἱ ὑγρὲς γκρίζες νιφάδες στροβιλίζονταν κι ἔπεφταν μέσα ἀπὸ τὸ τίποτε. Γκρίζο λασπόχιονο εἶχε μαζευτεῖ στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου. Μαῦρο νερὸ ἔτρεχε κάτω ἀπὸ τοὺς μουσκεμένους σωροὺς στάχτης. Δὲν φαίνονταν πιὰ φωτιὲς στὶς μακρινὲς ράχες. Σκέφτηκε πὼς οἱ αἱμοδιψεῖς συμμορίες πρέπει νὰ εἶχαν ἀλληλοφαγωθεῖ. Κανεὶς δὲν ταξίδευε σ' ἐκεῖνο τὸ δρόμο. Δὲν ὑπῆρχαν οὔτε ληστὲς οὔτε ἐπιδρομεῖς. Μετὰ ἀπὸ λίγο ἔφτασαν σ' ἕνα συνεργεῖο, στάθηκαν μέσα ἀπὸ τὴν ἀνοιχτὴ πόρτα καὶ κοίταξαν ἔξω τὸ γκρίζο χιονόνερο ποὺ ἐρχόταν μὲ ὁρμὴ ἀπὸ τὰ ὀρεινά.

Μάζεψαν μερικὰ παλιὰ κουτιὰ καὶ ἄναψαν φωτιὰ στὸ πάτωμα, καὶ ὁ ἄντρας βρῆκε μερικὰ ἐργαλεῖα, ἄδειασε τὸ καρότσι καὶ κάθισε νὰ ἐπισκευάσει τὴ ρόδα. Τράβηξε τὴ βίδα, ἔβγαλε μ᾽ ἕνα τρυπάνι χειρὸς τὸν ἄξονα καὶ τὸν πέρασε μέσα σ᾽ ἕνα κομμάτι σωλήνα ποὺ εἶχε κόψει στὸ κατάλληλο μῆκος μ᾽ ἕνα σιδεροπρίονο. Μετὰ συναρμολόγησε πάλι τὴ ρόδα, ἔστησε ὄρθιο τὸ καρότσι καὶ τὸ τσούλησε στὸ πάτωμα. Κυλοῦσε ἀρκετὰ καλά. Τὸ ἀγόρι καθόταν καὶ παρατηροῦσε τὰ πάντα.

Τὸ πρωὶ συνέχισαν. ᾽Ερημωμένη περιοχή. ῎Ενα τομάρι ἀγριόχοιρου καρφωμένο στὴν πόρτα ἑνὸς ἀχυρώνα. ᾽Εξαθλιωμένο. Πολὺ λεπτὴ οὐρά. Μέσα στὸν ἀχυρώνα τρία πτώματα κρέμονταν ἀπὸ τὰ δοκάρια τῆς ὀροφῆς, ξεραμένα καὶ σκονισμένα ἀνάμεσα στὶς χλομὲς ἀχτίδες. Μπορεῖ κάτι νὰ ἔχει ἐδῶ, εἶπε τὸ ἀγόρι. Μπορεῖ νὰ ἔχει καλαμπόκι, ἢ τίποτα τέτοιο. Πᾶμε νὰ φύγουμε, εἶπε ὁ ἄντρας.

Περισσότερο ἀνησυχοῦσε γιὰ τὰ παπούτσια τους. Καὶ γιὰ τὰ τρόφιμα. Πάντα γιὰ τὰ τρόφιμα. Μέσα σ᾽ ἕνα παλιὸ σανιδένιο καπνιστήριο βρῆκαν ἕνα χοιρομέρι κρεμασμένο ἀπὸ κάποιο τσιγκέλι ψηλὰ σὲ μιὰ γωνιά. ῎Εμοιαζε μὲ κάτι παρμένο ἀπὸ τάφο, τόσο ξερὸ καὶ ζαρωμένο ἦταν. Τὸ ἔκοψε μὲ τὸ μαχαίρι του. Μέσα τὸ κρέας ἦταν βαθυκόκκινο καὶ ἁλμυρό. Θρεπτικὸ καὶ νόστιμο. ᾽Εκεῖνο τὸ βράδυ τὸ τηγάνισαν στὴ φωτιά τους σὲ χοντρὲς φέτες, τὶς ὁποῖες μετὰ ἔβαλαν νὰ σιγοβράσουν μαζὶ μὲ μιὰ κονσέρβα φασόλια. ᾽Αργότερα ξύπνησε μέσα στὸ σκοτάδι καὶ τοῦ φάνηκε πὼς εἶχε ἀκούσει τύμπανα νὰ βαρᾶνε κάπου μέσα

στοὺς χαμηλοὺς σκοτεινοὺς λόφους. Μετὰ ὁ ἄνεμος ἄλλαξε κατεύθυνση καὶ ἀκουγόταν μόνο σιωπή.

Στὰ ὄνειρα, ἡ χλομὴ νύφη του ξεπρόβαλλε μέσα ἀπὸ μιὰ καταπράσινη φυλλωσιά. Οἱ ρῶγες της καλυμμένες μὲ λευκὸ δέρμα καὶ τὰ πλευρά της βαμμένα ἄσπρα. Φοροῦσε ἕνα φόρεμα ἀπὸ γάζα καὶ τὰ σκουρόχρωμα μαλλιά της ἦταν πιασμένα μὲ χτένες ἀπὸ φίλντισι, χτένες ἀπὸ σεντέφι. Τὸ χαμόγελό της, τὸ χαμηλωμένο βλέμμα της. Τὸ πρωὶ χιόνιζε πάλι. Μικρὲς χάντρες γκρίζου πάγου ἦταν περασμένες στὰ καλώδια τοῦ ρεύματος ἀποπάνω τους.

Δὲν τὰ ἐμπιστευόταν ὅλ᾽ αὐτά. Ἔλεγε πὼς τὰ σωστὰ ὄνειρα γιὰ ἕναν ἄνθρωπο σὲ κίνδυνο ἦταν τὰ ὄνειρα κινδύνου καὶ πὼς ὁτιδήποτε ἄλλο ἦταν τὸ κάλεσμα τοῦ λήθαργου καὶ τοῦ θανάτου. Κοιμόταν λίγο καὶ κοιμόταν ἄσχημα. Ὀνειρευόταν ὅτι περπατοῦσαν ἐκεῖνος καὶ τὸ παιδὶ μέσα σ᾽ ἕνα ἀνθισμένο δάσος, πουλιὰ πετοῦσαν μπροστά τους κι ὁ οὐρανὸς ἦταν ὀδυνηρὰ γαλάζιος, ὅμως μάθαινε πῶς νὰ ξυπνᾶ ἀπὸ τέτοιους σειρηνικοὺς κόσμους. Ξαπλωμένος ἐκεῖ μέσα στὸ σκοτάδι μὲ τὴν ἀλλόκοτη γεύση ἑνὸς ροδάκινου ἀπὸ κάποιον φανταστικὸ ὀπωρώνα νὰ σβήνει στὸ στόμα. Σκέφτηκε πὼς ἂν ζοῦσε ἀρκετά, ὁ κόσμος τελικὰ θὰ χανόταν ὁλόκληρος. Σὰν τὸν ἑτοιμοθάνατο κόσμο ὅπου κατοικοῦν οἱ νεότυφλοι, θὰ ἀργόσβηνε ὁλόκληρος ἀπὸ τὴ μνήμη.

Ἀπὸ τὰ ὀνειροπολήματα στὸ δρόμο ὅμως δὲν μποροῦσε νὰ ξυπνήσει. Συνέχιζε τὴ βαριὰ πορεία του. Θυμόταν ὅλα της τὰ χαρακτηριστικὰ ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μυρωδιά της. Κα-

θόταν σ' ένα θέατρο μ' ἐκείνη στὸ πλάι του γερτὴ πρὸς τὰ ἐμπρὸς ν' ἀκούει τὴ μουσική. Χρυσὲς διακοσμήσεις, ἁπλίκες, καὶ οἱ ψηλὲς κιονοειδεῖς πτυχώσεις τῆς αὐλαίας δεξιὰ κι ἀριστερὰ τῆς σκηνῆς. Ἐκείνη κρατοῦσε τὸ χέρι του πάνω στὰ γόνατά της κι ἐκεῖνος ἔνιωθε τὴν κορυφὴ τῶν ψηλῶν καλτσῶν της μέσ' ἀπὸ τὸ λεπτὸ ὕφασμα τοῦ καλοκαιρινοῦ φορέματός της. Πάγωσε αὐτὸ τὸ στιγμιότυπο. Καὶ τώρα ρίξε ὅσο σκοτάδι κι ὅσο κρύο θές, διάολε.

Ἔφτιαξε σάρωθρα ἀπὸ δύο παλιὲς σκοῦπες ποὺ εἶχε βρεῖ καὶ τὰ ἔδεσε μὲ σύρμα στὸ καρότσι γιὰ νὰ καθαρίζουν τὰ κλαδιὰ ἀπὸ τὸ δρόμο μπροστὰ στὶς ρόδες, ἔβαλε τὸ ἀγόρι μέσα στὸ καρότσι, ἀνέβηκε ὄρθιος στὴν πίσω μπάρα σὰν νὰ ὁδηγοῦσε ἕλκηθρο μὲ σκυλιὰ κι ἄρχισαν νὰ κατεβαίνουν τοὺς λόφους κατευθύνοντας τὸ καρότσι στὶς στροφὲς μὲ τὰ σώματά τους σὰν ἑλκηθροδρόμοι. Ἦταν ἡ πρώτη φορὰ μετὰ ἀπὸ πολὺ καιρὸ ποὺ ἔβλεπε τὸ ἀγόρι νὰ χαμογελᾶ.

Στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου ἦταν μιὰ στροφὴ κι ἕνας μικρὸς χῶρος στάθμευσης. Ἕνα παλιὸ μονοπάτι ποὺ ὁδηγοῦσε μέσα στὸ δάσος. Βγῆκαν ἀπὸ τὸ δρόμο, κάθισαν σ' ἕνα παγκάκι κι ἀτένισαν τὴν κοιλάδα ὅπου ἡ γῆ χανόταν μέσα στὴν τραχιὰ ὁμίχλη. Ἦταν μιὰ λίμνη ἐκεῖ κάτω. Ψυχρή, γκρίζα καὶ βαριὰ μέσα στὴ λεηλατημένη λεκάνη τῆς ὑπαίθρου.

Τί εἶναι αὐτό, μπαμπά;

Φράγμα.

Σὲ τί χρησιμεύει;

Αὐτὸ ἔφτιαξε τὴ λίμνη. Πρὶν χτίσουν τὸ φράγμα, ἐκεῖ κάτω ὑπῆρχε μόνο ἕνα ποτάμι. Τὸ φράγμα χρησιμοποιοῦ-

σε τὸ νερὸ ποὺ περνοῦσε ἀπὸ μέσα του γιὰ νὰ γυρνᾶ κάτι μεγάλους ἀνεμιστῆρες ποὺ λέγονταν στρόβιλοι καὶ παρῆγαν ἠλεκτρισμό.

Γιὰ ν' ἀνάβουν τὰ φῶτα.

Ναί. Γιὰ ν' ἀνάβουν τὰ φῶτα.

Μποροῦμε νὰ κατέβουμε νὰ τὸ δοῦμε;

Νομίζω ὅτι εἶναι πολὺ μακριά.

Θὰ ὑπάρχει γιὰ πολὺ καιρὸ τὸ φράγμα;

Ἔτσι νομίζω. Εἶναι φτιαγμένο ἀπὸ τσιμέντο. Μᾶλλον θὰ ὑπάρχει γιὰ ἑκατοντάδες χρόνια. Ἴσως καὶ χιλιάδες.

Λὲς νὰ ὑπάρχουν ψάρια στὴ λίμνη;

Ὄχι. Δὲν ὑπάρχει τίποτα στὴ λίμνη.

Ἐκεῖνο τὸν παλιὸ καιρό, κάπου πολὺ κοντὰ σ' ἐκεῖνο τὸ μέρος, εἶχε δεῖ ἕνα γεράκι νὰ βουτᾶ μπροστὰ στὸ μακρὺ γαλάζιο τεῖχος τοῦ βουνοῦ, νὰ χτυπᾶ μὲ τὸ στέρνο του ἕνα γερανὸ ποὺ πετοῦσε καταμεσῆς στὸ σμῆνος του καὶ νὰ τὸν παίρνει μαζί του στὸ ποτάμι ἀποκάτω, ψηλόλιγνο καὶ τσακισμένο, μὲ τὸ χαλαρὸ καὶ ἀνάκατο φτέρωμά του ν' ἀνεμίζει στὸν ἀκίνητο φθινοπωρινὸ ἀέρα.

Ὁ κοκκώδης ἀέρας. Ἡ γεύση του δὲν σοῦ ἔφευγε ποτὲ ἀπὸ τὸ στόμα. Στάθηκαν μέσα στὴ βροχὴ σὰν ζῶα σὲ ἀγρόκτημα. Μετὰ συνέχισαν τὴν πορεία τους μέσα στὸ μουντὸ ψιλόβροχο, κρατώντας τὸ μουσαμὰ πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι τους. Τὰ πόδια τους ἦταν βρεγμένα καὶ κρύα καὶ τὰ παπούτσια τους διαλύονταν. Στὶς λοφοπλαγιὲς οἱ παλιὲς καλλιέργειες ἦταν ξερὲς καὶ ἰσοπεδωμένες. Τὰ γυμνὰ δέντρα στὶς ράχες στέκονταν πληγωμένα καὶ μαῦρα μέσα στὴ βροχή.

Καὶ τὰ ὄνειρα ἦταν πλούσια σὲ χρῶμα. Πῶς ἀλλιῶς νὰ σὲ καλέσει ὁ θάνατος; Ξυπνώντας μέσα στὸ ψυχρὸ ξημέρωμα, ὅλα γίνονταν ἀμέσως στάχτη. Σὰν ἀρχαῖες τοιχογραφίες, θαμμένες ἐπὶ αἰῶνες, ποὺ ξαφνικὰ ἐκτέθηκαν στὸ φῶς τῆς μέρας.

Ἡ κακοκαιρία ὑποχώρησε, τὸ ἴδιο καὶ τὸ κρύο, κι ἔφτασαν ἐπιτέλους στὴ φαρδιὰ κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ στὰ πεδινά, ἔχοντας ἀκόμα στὸ ὀπτικό τους πεδίο τὶς χωρισμένες ἀγροτικὲς ἐκτάσεις, ὅπου ὅλα ἦταν νεκρὰ ὡς τὴ ρίζα κατὰ μῆκος τῆς ἄγονης πλημμυρικῆς κοίτης. Προχώρησαν ἀργὰ πάνω στὴν ἄσφαλτο. Ψηλὰ σανιδένια σπίτια. Στέγες ἀπὸ αὐλακωτὴ λαμαρίνα. Ἕνας ἀχυρώνας φτιαγμένος ἀπὸ κορμοὺς δέντρων σὲ κάποιο χωράφι μὲ μιὰ διαφήμιση μὲ ξεθωριασμένα τρίμετρα γράμματα πάνω στὴν ἐπικλινὴ σκεπή. Ἐλᾶτε στὸ Ρὸκ Σίτι.

Οἱ θάμνοι στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου εἶχαν γίνει σειρὲς ἀπὸ μαῦρα μπλεγμένα ἀγκαθωτὰ κλαδιά. Κανένα ἴχνος ζωῆς. Ἄφησε τὸ ἀγόρι ὄρθιο στὸ δρόμο μὲ τὸ πιστόλι στὸ χέρι, ἐνῶ ἐκεῖνος ἀνέβηκε μιὰ παλιὰ ἀσβεστολιθικὴ σκάλα καὶ περπάτησε τὴ βεράντα τῆς ἀγροικίας, σκίασε τὰ μάτια του καὶ κοίταξε μέσα ἀπὸ τὰ παράθυρα. Μπῆκε στὴν κουζίνα. Σκουπίδια στὸ πάτωμα, παλιὲς ἐφημερίδες. Πορσελάνες σὲ μιὰ βιτρίνα, φλιτζάνια ποὺ κρέμονταν ἀπὸ τοὺς γάντζους. Πῆγε στὸ διάδρομο καὶ στάθηκε μπροστὰ στὴν πόρτα τοῦ σαλονιοῦ. Στὴ γωνία ἦταν ἕνα παμπάλαιο ὄργανο μὲ αὐλούς. Μιὰ τηλεόραση. Φτηνὰ ἔπιπλα καὶ μιὰ παλιὰ ντουλάπα ἀπὸ κερασιά. Ἀνέβηκε τὴ σκάλα καὶ